

Megszállottan mesélni

A mese hídszerepe. Összeáll. és szerk. Szávai Ilona.
Pont Kiadó, Budapest, 2017

Soha nem voltunk tévénezős família. Ha néztük, akkor csak bizonyos műsorokat, olyanra nem is emlékszem, hogy naphosszat a tévé előtt hevertünk volna. A tévé is tulajdonképpen a „szomszédban” volt: a velünk egy udvarban, de külön háztartásban élő nagyszüleimmél. Nem tudom, miért alakult úgy, hogy a szüleim soha nem vettek tévét, de nekem soha nem is hiányzott, és hát az én gyerekkoromban még szó se volt káros hatásairól. Vasárnap délutánoként néha átvonultunk filmet nézni, apám rendszeresen átjárt az esti híradó idején, és hagyományosan együtt néztük a szilveszteri westernfilmet. Inkább az esti mesékre emlékszem. Anyám volt a mesélő, duruzsolt az olajkályha, én a felső ágyon gubbasztottam. Később ugyanott folytattam az önálló olvasást: mindent, de szó szerint mindent elolvastam, ami a kezem ügyébe került – és máig abba se hagytam.

Talán nem véletlen, hogy a párommal se jutott eszünkbe tévét venni, amikor összekerültünk, ráadásul a gyerekeink abban a korban születtek, amikor már óvták a gyerekeket a túlzott tévézéstől. Ekkor került először a kezembe a Pont Kiadó egyik kötete, a *Tévé előtt védtelenül* című, amelyet szintén Szávai Ilona szerkesztett, és amelyet elolvastva megbizonyosodtam, hogy jól tették a szüleim, és jól tettem én is, hogy a modern technológiák helyett a mesét adtuk a gyerekek társául a felnőtté válásban.

Ha megnézzük a kiadó honlapját, sokszínű és mindenképpen impozáns mennyiségű kiadvány kötődik Szávaiék nevéhez, köztük *Az olvasásért* és *A meséért* sorozatok darabjai – ez utóbbiban jelent meg *A mese hídszerepe* is. A tanulmánykötet a mese terápiás célú felhasználásával foglalkozik, és ezekből az elméletekből és gyakorlati megvalósításuk leírásából számomra valahogy az is következik, hogy ha nem terápiás céllal használjuk, a mese akkor is csak jótékony hatással lehet az olvasóra, mesélőre, hallgatóra és átélőre egyaránt. Így aztán mindenképpen elolvasásra javaslom a kötetet

azoknak, akiket érdekel a jelen folyóiratszám témája, noha szinte mind-egyik írás kihangsúlyozza, hogy (a kötet bevezetőjét idézve) „a mese műfaját (történetileg) nem indokolt csak a gyerekkorhoz kötni, de ha az Olvasó mégis engedne eme beidegződésnek, akkor viszont a gyermekkor és a »gyermeki« lényegéről nem szabad megfeledkeznie”. Arról, tudniillik, hogy a mese mindenkire szól, hiszen mindannyian voltunk gyerekek, akiknek jó esetben meséltek, és sokunknak lesznek majd gyerekei-unokái, akiknek ismét mesélni fogunk/mesélhetünk.

A köztes időben viszont kamatoztathatjuk a mesékből merített tudást, ahogyan azt például a kötet első tanulmányának írója, a *Kincskereső meseterápia* megalkotója, Antalfai Mária teszi, aki szerint „[a] mesék, mítoszok és mondák a vágyainkból, fantáziánkból és az érzelmeinkből születtek, s így a képzelet és a valóság összefonódásai. Szimbolikus képekkel és cselekményeikkel nagyon mély intuitív tudást és sejtéseket jelenítenek meg az élet misztériumáról, törvényszerűségeiről, a lélekben játszódó folyamatokról. [...] A mesék legjelentősebb egészségmegőrző és terápiás hatása, hogy képpé és történetté transzformálják a nyers ösztöneiket, az indulatokat, a vágyakat, a sokszor megmagyarázhatatlan érzéseinket.” Antalfai ismerteti magát a módszert, amelyet az ezredforduló környékén dolgozott ki és tanított az ELTE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszékén, és amelyet azóta is alkalmaz. A módszert egyaránt alkalmazzák gyermekeknel és felnőtteknél. Gyermekeknel a magatartászavarok, beilleszkedési és szocializációs problémák, szorongások, félelmek kezelésére ad kiválóan használható terápiás eszközt a szakember kezébe. Serdülőknél a mai világból már hiányzó beavatási szertartások fontosságának megértésében segíthet a felnőtté válás lépcsőfokain. Végül az életvezetési és párkapcsolati problémákkal szakemberhez forduló felnőtteknél is alkalmazható a Kincskereső meseterápiás módszer, krízishelyzetekben, önértékelési, pánik és szorongásos zavarok kezelésénél. Ez azért bőven túlmutat azon, hogy milyen fontosságot tulajdonítunk a hétköznapi életben a meséknek. Antalfai több részletet is idéz tanítványai és kollégái esetleírásaiból és meseelemzéseiből. Ezt a módszert is, és a kötetben szereplő összes többit is elismert, a magyar állam által akkreditált képzésen sajátíthatják el az érdeklődők.

Bajzáth Mária saját, *Népmesekincstárnak* nevezett mesepedagógiai módszerét ismerteti, amelyet a munkája során fölmerülő kérdésekre adott válaszként dolgozott ki. És a kérdései tulajdonképpen minden mesélő szülőben, kisgyerekekkel dolgozó pedagógusban fölmerülnek. Melyek azok az eszközök, amelyek közelebb viszik a gyerekeket a mese üzenetéhez, amelyek megnyitják a meséhez vezető kapukat? Milyen meséket

meséljük a különböző életkori szakaszokban? Hogyan kapcsolható össze a népmese a tananyaggal, a tantervvel? Milyen intelligenciaterületek fejlesztésére alkalmas a népmese? És szerencsére eljut annak felismeréséig, hogy „a magyar intézményes nevelés keretei között *aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére*, vagyis kevésbé elismertek azok a teljesítményformák, amelyek nem a preferált (matematikai-logikai-anyanyelvi) intelligenciákat tükrözik. Nagyon fontos lenne, hogy az összes intelligenciaterületet felismerjük és fejlesszük, hisz mindegyik hasznos és szükséges volna az életben való eligazodáshoz.” A pedagógusoknak különösen érdekes lehet a szerzőnek a Népmesekincstár mesepedagógiai módszerhez kapcsolódó, a Kolibri Kiadónál megjelenő mesesorozata, amely négy korosztálynak gyűjti össze a világ népmeséit, és amelyhez módszertani füzetek is kaphatók.

A marosvásárhelyi Kádár Annamária tanulmányának címe *Saját sorsot varázsolni*, és a reziliencia fogalmát ismertetve tulajdonképpen azt fejt ki, hogy mit tanulhatunk a mesehősöktől: „A reziliencia (a rugalmas ellenálló képesség) a latin *salire* (ugrani) igéből ered, hátraugrást, hátrahőkölést jelent, a feszülés-oldás egyensúlyát. Arra a rugalmasságra, képlékenységre vonatkozik, amely megóvja a tárgyat a töréstől és arra az emberi képességre, hogy az erőteljes külső hatásokhoz alkalmazkodni tudunk.” Egy laikusnak is érdekes lehet, hogy a pszichológia mai állása szerint mely, kora gyermekkorban ható faktorok járulnak hozzá a személyiségünk rugalmasságához – és hogy (érdekes módon) ezek valahogy mind a meséhez, mesemondáshoz-hallgatáshoz (is) kapcsolódnak: 1. Megbízható, stabil kapcsolat, biztonságos kötődés; 2. Stabil, megbízható és kiszámítható környezet; 3. A környezetben lévő, utánozható, követhető minta; 4. Jól tagolt, minőségi időélmény (szertartások, rituálék).

Kerekes Valéria a *Mesét másként* című tanulmányában az óvodai nevelésben alkalmazható népmesékről és drámapedagógiáról ír – ez, remélem, nem idegen a vajdasági pedagógusoknak sem. Érdekesek ugyanakkor Kerekes tapasztalatai a *Mesét másként* módszer gyakorlati alkalmazásáról.

Both Gabi kortárs mesékkal foglalkozva hozta létre a *Meseutca* projektet, amelynek az volt a célja, hogy minél szélesebb körben megismertesse a kortárs gyerekirodalmat. A honlap (www.meseutca.hu) továbbra is elérhető, viszont – anyagiak hiányában – nem bővül tovább, azonban így is kíváló eligazítást nyújt egy-egy szerző vagy könyv kapcsán.

Még egy meseterápiás módszerről, a *Metamorphosés*ről olvashatunk Boldizsár Ildikó szövegében, akit talán a legkevésbé kell bemutatni, hisz Vajdaságba is eljuthatott már a híre a neves mesekutatónak, és aki fölteszi azt a kérdést is, hogy vajon miért lehet megbízni ebben a módszer-

ben? A válaszát a kötet következő szövege is alátámasztja, amelyet Boldizsár Ildikó mellett Luzsi Margó és Juhász Attila is jegyez, és amely az egyik magyarországi börtönben büntetésüket töltő asszonyok és gyerekek reintegrációs meseprogramjáról szól, és amely a kötet legdöbbenetesebb olvasmánya. A folyamat három mozgatója számol be tapasztalatairól. Juhász Attila, a börtön parancsnoka nemzetközi konferenciákon járva hall először hasonló, működő, a fogvatartottak társadalomba való visszavezetését célzó kezdeményezésekről, mégse volt egyszerű a meseterápiás tábor megszervezéséig vezető út (a magyar börtönökben uralkodó körülményekről szól a parancsnok többször leírt, őt nyilvánvalóan foglalkoztató kérdése: „Kinek a feladata mindez (tudniillik a reintegráció)?”, valamint az a tény, hogy a programban úgy vehettek részt a fogva tartott nők, ha vállalták, hogy a mesetáborban töltött tíz napért cserébe tíz nappal hosszabb időt töltenek börtönben – ezt ugyan pozitív momentumként tüntetik föl a szervezők (a nők szerintük ezzel „tanúságot tettek róla, hogy gyermekek sokkal többet jelentenek számukra, mint saját szabadságuk”), ám ezt én mellébeszélésnek érzem, különösen a programban részt vevő gyerekek reakcióinak elolvasása után. A helyi programot egy könyvtáros, Luzsi Margó vezette, és remélem, vezeti továbbra is – első körben egy angol programot, a Storybook Dadset adaptálva a helyi körülményekhez (nemcsak a saját gyerekeiknek küldhettek „meseüzenetet” a fogvatartottak, hanem a közeli fogyatékos gyerekeket ápoló otthonban is tartottak mesefoglalkozásokat), majd eljutva a mesetáborig, amelyről már a meseterapeuta Boldizsár Ildikó számol be.

A *Gárebucka* és az *Ahol a madár se jár...* című szövegekben négy fiatal mesemondó mondja el tapasztalatait, megtanult, majd alkalmazott módszereit, és világít rá arra a sajnálatos tényre, mennyire nehéz a mai mesemondó feladata: „A mai gyerekeket nagyon sok külső, készen kapott kép veszi körül – gondoljunk csak a sémára gyártott vizuális információk zajos hemzsegségére a mesekönyvekben, a számítógépen és a tévében –, ezért gyakran nehezükre esik a képzeletmunka és elmélyülés a mese világában”, és arra az örvendetesre, hogy ők és a hozzájuk hasonló mesemondók, és remélhetőleg az őket hallgatók is hisznek abban: „a mesemondás közösségteremtő és -fenntartó erő”. Egyikük, Lengyel Tóth Krisztina (aki Raffai Juditot is idézi) kimondja azt, ami sok embernek az első reakciója a mesére: „egy ideje a gyerekszórakoztató műfajok tömlöcében raboskodik”.

A kötet leghosszabb tanulmánya, a *Mesepszichológiától a meseterápiáig* ismerteti egy görög kutató által készített személyiségvizsgáló meseteszt magyar változatának létrejöttét, majd a szerző, Juhász László saját mese-

diagnosztikai és -terápiás módszerének kidolgozását, annak magyarországi elterjedését és intézményesített felhasználásának egy példáját.

Mindegyik tanulmányhoz bőséges irodalomjegyzék tartozik, sok online-on elérhető forrással tarkítva.

Mielőtt elriasztana bennünket az, hogy ebben a tanulmánykötetben egy szöveg kivételével csak a mese terápiás fölhasználásáról van szó, mondván: hiszen az én gyerekemnek nincs szüksége terápiára, tűnődjünk el azon, mi minden szól a mesék mellett. Nem egyszerű történetek, hanem belső világunkból érkeznek, az alkotó fantázia kel életre bennük. Manapság, a racionalitásra és teljesítmény(kényszer)re épülő világunkban roppant fontos, hogy a gyerek részese lehessen az esti mese varázsának, hogy a mesélővel való kapcsolata érzelmi biztonságot teremtsen számára, hogy érezze mindazt, amit majd később képes lesz felismerni, hogy működjön az intuíció, a kreatív élményfeldolgozás. A készen kapott képek helyett a mesehallgató gyerek képes megalkotni a saját belső képeit. A mese és a hozzá kapcsolódó rituálék biztonságot jelentenek: elindul a képzelet, a gyerek cselekvő részese lesz a történetnek, nincs szüksége didaktikus magyarázatokra a világ megértéséhez.

Márai Sándor írja a *Füveskönyvében*: „Gondold meg, hogy csak az ember olvas.” Ezt kibővíthetjük akár így is: csak az ember mesél. Meséljünk hát mi is – akár a jelen folyóirat-számban található meséket.